

Budapest, 1967. május 14.

Iktatószám:

Lukács György elvtársnak

B u d a p e s t
V. Belgrád rkp.2.

Kedves Lukács elvtárs!

Megismétlem, amit legutóbbi beszélgetésünk alkalmával - az Akadémia ez évi közgyűlésén - említettem Önnek: arra gondolok, hogy valamilyen formában itthon publikálni kellene azt, amit Szamuely 1919 májusi moszkvai utazásával kapcsolatban a Pravda részére adott interjújában mondott, de az interjúból kimaradt. 1967 novemberében a Párttörténeti Intézet részére válaszolt néhány kérdésre, amelyek egy része szintén kapcsolatos a Tanácsköztársasággal. Talán ezek felhasználásával lehetne a Szamuely utazásával kapcsolatos közléseit is publikálni.

Kérem, hogy bocsássa rendelkezésünkre a Pravda-interjúból kihagyott, Szamuely-utazással kapcsolatos közlését, esetleg kiegészítve.

Szeretném emlékeztetőül felhívni figyelmét egy-két körülményre. Beszélgetésünk alkalmával azt mondta, hogy emlékezete szerint április végén lehetett a szóban forgó beszélgetés Szamuely kiutazásáról és az Önök üzenetéről Leninnek. Április végén valóban súlyos volt a helyzet, a románok elérték a Tiszát. A Kormányzótanácsban nagy vita után döntöttek a katonai ellenállás mellett. Szamuely azonban csak május 20-a után utazott Moszkvába. Vagyis közvetlenül az északi hadjárat megindulása előtt. Lenin üdvözlete a magyar munkásokhoz - amit Szamuely magával hozott - május 27.-én kelt.

Lehetséges-e, hogy a döntés Szamuely kiutazásáról valóban április végén született, s az utazás valamilyen okból halasztódott, vagy lehetséges-e, hogy a népbiztosok tanácsa csak május második felében hozott konkrét döntést arról, hogy katonai segítséget kérünk?

Lehetséges-e, hogy a katonai segítség kérése május 20.-a után /Miskolc május 21.-én szabadult fel/ kevésbé élesen állt, s esetleg háttérbe is tolódott?

Emlékeztetném arra is, hogy a Szovjet Vörös Hadsereg április végén támadást indított Besszerábia és Bukovina irányába, hogy rászorítsa a románokat a Tisza-menti erők egy részének visszavonására. A Szovjet Vörös Hadsereg e támadása azonban májusban elakadt, mert ukrán nacionalisták kiterjedt fegyveres lázadást robbantottak ki a Vörös Hadsereg hátában /a Grigorjev-féle lázadás/.

Beszélgetésünk alkalmával említette, hogy a szóban forgó összejövetel Szamuelyvel rögtön a Kormányzótanács ama ülése után volt, amely a katonai segítség kéréséről határozott. Valószínű tehát, hogy a kommunista népbiztosok valamelyikének a dolgozó-szobájában jöttek össze, amennyiben az a Kormányzótanács épületében volt. A résztvevőket illetően említett Kun Bélán, Szamuelyn és Önön kívül még Lengyel Gyulát és Varga Jenőt. Tekintettel arra, hogy a két párt egyesülése előtt Varga még nem volt kommunista, s a kommunisták ezen megbeszélésén - emlékezete szerint - mégis ott volt, felvetődik a gondolat, hogy akkor talán Landler is ott lehetett. Megkérdezem továbbá, nem vett-e részt e megbeszélésen esetleg - tekintettel akkori szerepükre - Szántó Béla és Vágó Béla?

E kérdéseim természetesen csak részleteket érintenek, amelyek tisztázatlansága semmit sem von le e beszélgetésükön kialakult álláspont értékéből. Állásfoglalásuk rendkívül érdekes és tiszteletre méltó megnyilvánulása nehéz hárban álló kommunista vezetők internacionalista felelősségérzetének és nemzetközi látókörének. Kár volna hagyni, hogy a teljes feledés homályába merüljön.

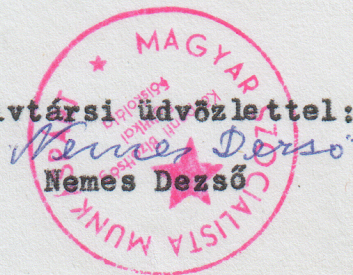
Én a közeljövőben - a nemzetközi tanácskozással kapcsolatban - elutazom, s valószínűleg június közepén jövök haza. E levelem megírását viszont nem akartam halasztani.

Várom a válaszát.

Elvtársi üdvözléssel:

Nemes Dezső

MTA FIL. INT.
Lukács Arch

820